

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657.631.8

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/163-23>**Примуш Ю. С.**

кандидат економічних наук, доцент,

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Головченко Є. Ю.

студентка,

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Prymush Yuliia, Holovchenko Yevheniia

Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture

ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Нині жодна організація, незалежно від відомчої належності та форм власності, не може функціонувати без ведення бухгалтерського обліку, оскільки тільки дані бухгалтерського обліку забезпечують повну інформацію про майновий та фінансовий стан організації. Синтетична та аналітична інформація про стан матеріальних, трудових і грошових ресурсів, про результативність інвестиційної та кредитної політики, про витрати й ефективність виробництва дає змогу управляти господарською діяльністю і контролювати виконання планів прибутку, розробляти перспективні плани розвитку виробництва. Важливою ланкою бухгалтерського обліку є облік розрахунків із постачальниками та підрядниками, розрахунок із покупцями і замовниками. У статті розглянуто економічну сутність розрахунків з постачальниками та підрядниками у складі зобов'язань підприємств, їх визначення, визнання та оцінку в бухгалтерському обліку. Заключним етапом цієї роботи є презентація шляхів удосконалення розрахунків із постачальниками та підрядниками на прикладі Публічного акціонерного товариства «АрселорМіттал Кривий Ріг».

Ключові слова: розрахунки з постачальниками та підрядниками, організація та ведення бухгалтерського обліку, автоматизація обліку, контроль, бухгалтерський облік.

OPTIMIZATION OF SETTLEMENTS WITH SUPPLIERS AND CONTRACTORS OF ENTERPRISES

Currently, not a single organization can operate without accounting, regardless of departmental affiliation and ownership. The reason is that only accounting data provide complete information about the property and financial condition of the organization. Synthetic and analytical information on the state of material, labour and monetary resources, the effectiveness of investment and credit policy, costs and production efficiency allows you to manage business activities and monitor the implementation of profit plans, develop long-term plans for production development. An important part of accounting is the accounting of settlements with suppliers and contractors, settlements with buyers and customers. In the course of economic activity, organizations constantly conduct settlements with suppliers for the fixed assets, raw materials, materials and inventory items, the executed works and the rendered services; with buyers – for the goods bought by them, finished goods; with credit institutions on loans, credits and other financial transactions; with the budget and tax authorities – on various payments; with other bodies and persons – for various business transactions. In a market economy, the risk of nonpayment or late payment of bills increases, which leads to receivables and payables. Part of this debt in the process of financial and economic activities is inevitable and must be controlled within acceptable values. Overdue accounts payable indicate violations of financial and payment discipline by buyers, suppliers, and customers, which requires immediate action to eliminate the negative consequences. Timely application of these measures is possible only when the company carries out systematic control. This article considers the economic essence of settlements with suppliers and contractors as part of the obligations of the enterprise, their definition, recognition, classification, and evaluation in accounting. The legislative and normative regulation of accounting of settlements with suppliers and contractors is singled out. The final stage of this work is the presentation of ways to improve settlements with suppliers and contractors on the example of the company Public Joint Stock Company "ArcelorMittal Kryvyi Rih".

Keywords: settlements with suppliers and contractors, organization and maintenance of accounting, automation of accounting, control, accounting

JEL classification: M41, M42, H63

Постановка проблеми. Майже всі суб'єкти господарської діяльності споживають товари та послуги інших суб'єктів. Ведення обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками є важливим складником для забезпечення ефективної співпраці з іншими підприємствами. Належне ведення цього обліку дає змогу

надавати повну, правдиву та неупереджену інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства для прийняття рішень зовнішніми та внутрішніми користувачами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом в Україні зосереджено особливу увагу на

вдосконаленні обліку на підприємстві. Тема обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками розглядалася провідними вітчизняними науковцями з бухгалтерського обліку: Ф.Ф. Бутинцем, А.С. Барановською, Г.В. Власюк, В.В. Жуковською, О.С. Кравченко, О.М. Шапошніковою та іншими. Проте низка питань досі залишаються недостатньо вивченими, що зумовлює актуальність цієї теми для подальшого дослідження як на теоретичному рівні, так і в умовах реально діючого підприємства.

Мета статті полягає у вивченні методики організації обліку й аудиторської перевірки розрахунків із постачальниками та підрядниками й оптимізації цих розрахунків на прикладі ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» з урахуванням відповідного нормативного поля, галузевих особливостей діяльності, економічно-організаційної характеристики підприємства, ринкових засад, економічного розвитку підприємства тощо.

Виклад основного матеріалу. На підприємствах України кредиторська заборгованість займає стійкі позиції у фінансуванні поточної діяльності, і в останні роки продовжується її зростання. Кредиторська заборгованість надає можливість підприємству тимчасово користуватися запозиченими коштами, але, з іншого боку, зменшує показники платоспроможності і ліквідності. Кредиторська заборгованість за розрахунками з постачальниками та підрядниками відноситься до поточних зобов'язань підприємства [1].

Зобов'язання є однією зі складових частин Балансу (Звіту про фінансовий стан) і розглядаються як джерела формування фінансових ресурсів для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємств [2].

Методологічні вимоги до формування в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності інформації про поточні зобов'язання, а також принципи відображення

поточних зобов'язань у фінансовій звітності визначає ПСБУ 11 «Зобов'язання» та МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [3]. ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» складає свою бухгалтерську звітність за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Основними контрагентами підприємств із закупівлі предметів та засобів праці є постачальники та підрядники.

Постачальники – це юридичні або фізичні особи, які здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей (сировини, матеріалів, палива, запасних частин, МШП), що надають послуги (подачу електроенергії, газу, води, пари тощо), виконують роботи (поточний і капітальний ремонт основних засобів тощо).

Підрядники – спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи під час спорудження об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво [4].

Зобов'язання перед постачальниками та підрядниками становлять кредиторську заборгованість підприємства. Вона відбивається в балансі в структурі пасивів підприємства, оскільки вони є джерелом утворення майна економічного суб'єкта. Вона включає в себе суму боргів підприємства іншим підприємствам і особам, а також постачальникам, підрядникам, персоналу підприємства, бюджету з податків і зборів та державних позабюджетних фондів.

Структура пасивів балансу підприємства мала такий вигляд протягом 2018–2019 років (рис. 1). У 2018 році пасиви склалися на 76,26% зі власного капіталу, на 8,25% з довгострокових зобов'язань та забезпечень і на 15,49% з поточних зобов'язань та забезпечень. Частка власного капіталу була досить високою. Основу власного капіталу становили додатковий капітал (28,22%) та нерозподілений прибуток (43,50%). Основу зобов'язань

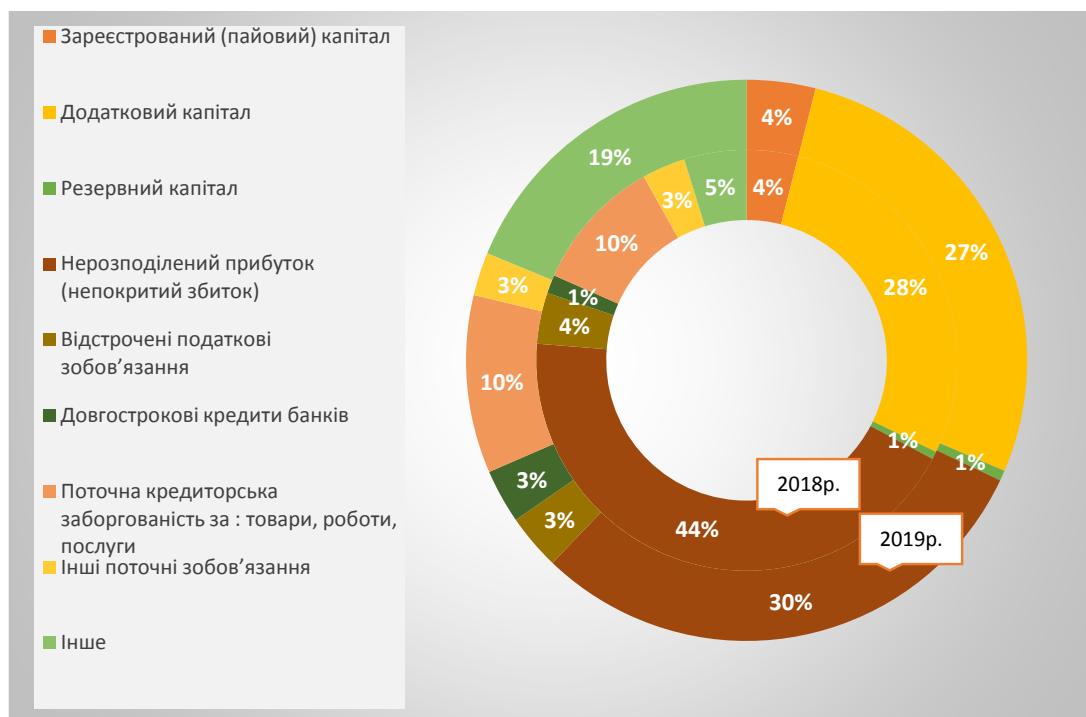

Рис. 1. Структура пасивів балансу ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2018 та 2019 рр.

підприємства становили поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (10,27% від загальної суми пасивів) та відстрочені податкові зобов'язання (3,93%). В 2019 році пасиви склалися з 62,16% власного капіталу, 10,40% довгострокових зобов'язань і забезпечень та 27,45% поточних зобов'язань і забезпечень.

Також був проведений аналіз фінансової стійкості та платоспроможності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2018–2019 рр. Щодо показників фінансової стійкості та платоспроможності, то, аналізуючи ці показники, можна говорити про те, що:

- коефіцієнт автономії протягом аналізованих років більший за 0,5, тобто відповідає рекомендованим значенням, що ілюструє значну частку власного капіталу у підсумку балансу, тобто значну автономність підприємства від зовнішніх запозичень;

- коефіцієнт фінансової залежності на підприємстві протягом 2018–2019 рр. показує, що на кожну гривню власних коштів припадає 1,37; 1,31 фінансових ресурсів. Однак значення показника знаходиться в нормативних межах (≤ 2), тому фінансові ризики підприємства знаходяться на прийнятному рівні;

- коефіцієнт структури довгострокових вкладень, що показує, яка частина основних засобів та інших необоротних активів профінансована зовнішніми інвесторами, умовно кажучи, яка частина необоротних активів належить кредиторам, протягом аналізованого періоду незначний, 0,14; 0,12; 0,13 відповідно за 2018–2019 рр., і має тенденцію до зниження. Такі його значення і динаміка є позитивними;

- власний оборотний капітал збільшується в 2019 році порівняно з 2018 роком на 6 992 226 тис. грн. Така його динаміка вказує на збільшення стабільності діяльності підприємства.

Тепер пропонуємо розглянути питання щодо оптимізації розрахунків із постачальниками та підрядниками. Оптимізація розрахунків із постачальниками та підрядниками дозволить зміцнити розрахунково-платіжну дисципліну і знизить ризик банкрутства підприємства. Як шляхи оптимізації розрахунків з постачальниками та підрядниками можуть бути запропоновані такі методи управління заборгованостями:

- розроблення автоматизованого обліку стану розрахунків із постачальниками та підрядниками;

- проведення інвентаризації заборгованості та складання актів звірок між підприємствами;

- щоденний контроль за станом розрахунків із постачальниками та підрядниками та фінансовою службою підприємства;

- контроль співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості та їх оборотності;

- створення резервів за сумнівними боргами;

- перевірка платоспроможності дебіторів і їхньої кредитної історії під час укладання договорів на виконання робіт і послуг;

- розроблення моделей договорів із гнучкими умовами оплати і надання відстрочки платежу з умовою нарахування штрафних санкцій за несвоєчасне виконання розрахунків;

- розроблення механізму збільшення робіт за передплатою і авансовими сплатами;

- заохочення контрагентів, які дотримуються платіжної дисципліни, шляхом надання їм знижок на ціни за прайс-листом;

- проведення взаємозаліків та надання комерційних кредитів;

- організація матеріального стимулювання працівників фінансової служби за кожен мільйон гривень зниження дебіторської заборгованості.

Перший метод – розроблення автоматизованого обліку стану розрахунків із постачальниками та підрядниками – є одним із найголовніших у цьому списку, тому що автоматизація – це найкоротший шлях до подолання рутинизації працівників. Для цього існує є багато новітніх програм, пропонуємо розглянути одну з них, яка має назву QuickBooks.

QuickBooks розроблений Intuit Inc., це одна з найбільш популярних бухгалтерських програм не тільки в США, але й у всьому світі. Основними перевагами програми є великий відсоток автоматизації роботи, який дає можливість синхронізації з великою кількістю банків та інших платіжних сервісів, таких як PayPal, Stripe TransferVise, а також інтеграції з більшістю великих платформ електронної комерції (Amazon, Alibaba і Ebay). Програмне забезпечення QuickBooks дає змогу клієнтам вводити рахунки-фактури лише за кілька кліків.

Існують місії, які, як правило, доручають дипломованому бухгалтеру, але завдяки QuickBooks менеджери компанії (або співробітник, який відповідає за цю місію) можуть самостійно робити бухгалтерські записи. Співробітник сканує рахунок, а програма автоматично робить бухгалтерську проводку. Після цього програма розробляє приладову панель, яка дозволяє стежити за фінансовим станом підприємства в реальному часі. Що стосується функцій, QuickBooks пропонує:

- щоденне стеження за грошовими потоками в режимі реального часу: контролювання надходжень, щоб підтримувати оптимальний рівень грошового потоку підприємства. Програма допомагає виявити аномалії, щоб швидко зреагувати;

- створення рахунків-фактур та надсилання їх безпосередньо клієнтам чи потенційним клієнтам;

- відстеження поточних платежів. Безпосереднє контролювання оплати послуг або виставлених рахунків, нагадування клієнтам у потрібний час завдяки сповіщенням про несвоєчасну оплату тощо;

- здійснення банківських звірок: QuickBooks дає змогу завантажувати банківські операції безпосередньо зі свого банківського рахунку, щоби здійснювати звірки без ризику помилок;

- прогнозування доходу, моніторинг поточних витрат, результати, що аналізуються в режимі реального часу, інформаційні панелі та звіти.

QuickBooks пропонує дуже приємний інтерфейс, який має функції для спрощення щоденного управління. Його Інтернет-доступ звільняє від численних обмежень, включаючи резервне копіювання бухгалтерських, комерційних та фінансових даних. Останні еволюції програмного забезпечення дозволяють дуже легко створювати складні інформаційні панелі.

На відміну від США, в Україні облік ведеться тільки за національними або міжнародними стандартами фінансової звітності за методом нарахування, тому використання касового методу заборонено. Також використання QuickBooks в Україні не дозволяє синхронізацію з банками і роботу модулів розрахунку заробітної плати, звітності і деяких інших.

Усе ж є можливість вивантажити банківську виписку в форматі csv і завантажити її в програму для проведення транзакцій і вивірки рахунків. На жаль, продукти Intuit також не налаштовані на українську специфіку податкового обліку, тому для автоматизації формування звітності потрібно буде паралельно використовувати якусь програму, яка адаптована під локальні особливості, наприклад 1С. Як варіант, QuickBooks і 1С може вестися паралельно, що трохи ускладнить життя бухгалтерам, але дасть можливість менеджерам компаній бачити фінансову картину і приймати обдумані управлінські рішення у реальному часі.

Також була проведена аудиторська перевірка розрахунків із постачальниками та підрядниками на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Аудиторська перевірка показала, що на цьому підприємстві система внутрішнього контролю є ефективною, суттєвих помилок щодо операцій за розрахунками з постачальниками та підрядниками не було виявлено.

Зобов'язання підприємства становлять значну частину капіталу підприємства. Через їх багаточисельність, а також через особливості організації та ведення обліку з урахуванням галузевих особливостей виникають окремі проблемні моменти.

У сучасних умовах господарювання раціональна організація обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства є одним із пріоритетних напрямів удосконалення та трансформації існуючої бухгалтерської системи.

Визначені проблеми відображення в обліку поточних зобов'язань можуть бути вирішені такими шляхами:

1. Заборгованість за отримані послуги у цьому випадку є однією з основних позицій зобов'язань, тому повинна обліковуватися на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» та включатися до рядка 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги».

2. Безвідсоткова фінансова допомога не може бути віднесена до фінансових зобов'язань, оскільки порушується головна умова віднесення до цієї категорії – платність. Фінансова допомога, надана дочірнім підприємством, є розрахунками між пов'язаними сторонами, повинна обліковуватися на рахунку 682 «Внутрішні розрахунки», включатися до рядка 1645 «Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків», а відповідна інформація розкривається у примітках.

3. Під час складання Балансу (Звіту про майновий стан) залишки за рахунком 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» показуються підприємством згорнуто у рядку 1125 як первісна вартість дебіторської заборгованості. Дані за авансами отриманими, таким чином, не відображаються у фінансовій звітності підприємства. Для обліку авансів отриманих передбачено використання рахунку 681 «Розрахунки за авансами отриманими». Підприємства мають право для обліку авансів отриманих використовувати відповідні рахунки 3 класу: 36, 37.

Запропоновані шляхи вирішення проблем відображення обліку поточних зобов'язань сприятимуть їх повному та достовірному відображенню на рахунках бухгалтерського обліку. Це дозволить врегулювати взаємовідносини між суб'єктами господарювання та іншими учасниками господарських відносин під час

здійснення поточних операцій. Прийняття управлінських рішень здійснюється на підставі інформації про поточні зобов'язання, що формується у системі бухгалтерського обліку. Чітка організація і методика обліку дадуть можливість забезпечити отримання об'єктивної інформації для аналізу і контролю поточних зобов'язань, проведення якого сприяє ефективному формуванню, підготовці та прийняттю управлінських рішень щодо діяльності підприємства та підтриманню їхньої фінансової стійкості та платоспроможності на високому рівні.

Висновки. Вивчивши особливості обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками, для удосконалення організації їхнього обліку можна запропонувати:

1. Правильно вибирати на початку договірному процесу постачальника, ознайомитись зі всіма умовами договору, забезпечити його вчасне виконання.

2. Проводити аналіз складу та структури кредиторської заборгованості, постійно контролювати розмір, строки погашення, щоби своєчасно виявляти прострочення.

3. Стежити за співвідношеннями дебіторської і кредиторської заборгованості, щоб не створити загрозу фінансовій стійкості підприємства.

4. Удосконалити класифікацію поточних боргів підприємства. Наприклад, розподіляти заборгованість із терміном погашення до трьох місяців, від трьох до шести місяців та більше шести місяців.

5. Ввести документ «Реєстр кредиторів», в якому буде детально представлена інформація про кожного кредитора, наприклад строки оплати, кінцеве сальдо по кожному рахунку, що дозволить більш ефективно планувати розрахунки з ними.

Впровадження вищезазначених пропозицій буде сприяти вдосконаленню організації обліку розрахунків із постачальниками на підприємствах. Це дасть можливість краще контролювати кредиторську заборгованість та погашати її в установлені строки. За такої ефективною системою управління залучені кошти будуть виступати для підприємства додатковим та відносно дешевим джерелом його фінансування.

Варто відзначити, що також виникає необхідність удосконалення аналітичного обліку заборгованості, яка диктується потребами повного контролю за кредиторською заборгованістю підприємства. За таких умов пропонується введення аналітичних рахунків до субрахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками», а саме:

– 631/11 «Заборгованість за товари з майбутньою оплатою»;

– 631/12 «Заборгованість за роботи та послуги з майбутньою оплатою»;

– 631/21 «Заборгованість за товари, відстрочена»;

– 631/22 «Заборгованість за роботи і послуги, відстрочена»;

– 631/31 «Прострочена заборгованість за товари»;

– 631/32 «Прострочена заборгованість за роботи та послуги»;

– 632/11 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками з майбутньою оплатою»;

– 632/21 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками, відстрочена»;

– 632/31 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками, прострочена».

Використання цієї системи субрахунків дасть можливість значно підвищити інформативність облікової інформації щодо кредиторської заборгованості.

Серед шляхів удосконалення обліку розрахунків із кредиторами виділяється формування «Відомості заборгованості до оплати», яка буде включати такі статті, як:

назва постачальника, договір – дата і номер, сума заборгованості, кінцеве сальдо за кожним постачальником, терміни погашення, номер аналітичного рахунку.

Зазначена відомість дасть змогу контролювати будь-яку заборгованість за аналітичним рахунком та сформувати інформацію про суми боргу за кожним кредитором, накопичуючи при цьому інформацію протягом місяця.

Список використаних джерел:

1. Потій В., Куліш Г. Кредиторська заборгованість і її роль у формуванні капіталу підприємства. Корпоративні фінанси. 2010. № 3–4. С. 60.
2. Гуляєва Н.М. Фінансові ресурси підприємств. Фінанси України. 2003. № 12. С. 58–62.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (МСБО 37) «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#Text.
4. Воронна Н. Енциклопедія бухобліку (частина 3). Розрахунки з постачальниками та підрядниками Податки & Бухоблік Лютий, 2016/№ 14. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/february/issue-14/article-15642.html>.

References:

1. Potij V., Kulish G. (2010) Kredytorska zaborgovanist i yiyi rol u formuvanni kapitalu pidpryyemstva [Accounts payable and its role in the formation of enterprise capital]. *Korporatyvni finansy*, vol. 3–4, pp. 60.
2. Gulyayeva N.M., Somko O.V. (2003) Finansovi resursy pidpryyemstv [Financial resources of enterprises]. *Finansy Ukrainy*, vol. 12, pp. 58–62.
3. Mizhnarodnyj standart buxgalterskogo obliku 37 (MSBO 37) «Zabezpechennya, umovni zobov'yazannya ta umovni aktyvy». Standart, Mizhnarodnyj dokument vid 01.01.2012. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#Text.
4. Voronna N. (2016) Encyklopediya buxobliku (chastyna 3). Rozрахунky z postachalnykamy ta pidryadnykamy [Encyclopedia of Accounting (part 3). Settlements with suppliers and contractors]. *Podatky & Buxoblik*, vol. 14. Available at: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/february/issue-14/article-15642.html>.